

English title:

Leading attitudes

Differentiated attitudes to climate measures
as clues to the climate adaptation of Sweden

Ledande attityder

Särskilda attityder till klimatåtgärder
som möjliga ledtrådar i en
klimatomställning i Sverige

Författare: Julia Mina Mojra Blomberg

Biträdande handledare: Andreas Roos

Handledare: Thomas Malm

Kandidatuppsats 15 HP

Publicerad 09-01-2020

HEKK03 HT19

Humanekologiska avdelningen, Lund Universitet

Abstract

This dissertation concerns attitudes towards measures suggested to prevent climate change and environmental degradation. Through survey research I have asked 230 Swedish speaking individuals (meant to indicate attitudes in Sweden) what their attitudes are towards car-free city zones, a vegetarian norm and working less. I have used Google Forms to collect this information and SPSS to analyse correlations between their attitudes and their socio-economic affiliation. I have found that a great majority supports car-free city cores, a vegetarian norm and working less. I have also found indications on correlation between different societal groups and certain attitudes. Women, the young and those with lower income tend to express more positive attitudes towards individual climate measures. With higher incomes come more use of private cars as means of self-transport and also more reluctance in consuming less. Car-free city cores had the most even distribution and representation of positive attitudes throughout all societal groups. However, there must be efforts to realise change. I hope the dissertation provides directives and incentives for politicians (and other people with ability to influence) to work with realizing a climate adaptation of the Swedish society.

Key words: Climate change, societal change, climate adaptation, attitudes and Sweden

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Problemformulering	4
1.2. Relevans	4
1.3 Syfte.....	5
1.4 Frågeställning	5
1.5 Ämnesområden.....	5
1.5.1 Köttätande	6
1.5.2 Bilåkning	6
1.5.3 Konsumtion.....	6
1.5.4 Arbetstid	7
1.6 Avgränsningar	7
1.7 Uppsatsens disposition.....	7
2 Metod.....	8
2.1 Val av metod.....	8
2.2 Utformning av enkät.....	8
2.2.1 Omfattning.....	8
2.2.2 Svartalternativ	9
2.2.3 Kategorisering	9
2.2.4 Innehåll.....	10
2.2.5 Testrunda.....	11
2.3 Population och urval	12
2.4 Representativitet.....	12
2.4.1 Svenskhet.....	13
2.5 Digitala verktyg	14
2.6 Samtycke och etik	15
2.7 Producerat material	15
2.8 Filosofisk diskussion	15
3 Teori.....	17
3.1 Teoretiskt ramverk.....	17
3.1.1 Kort om attityder och värden	18
3.2 Annat väsentligt material.....	18
4 Resultat	20
4.1 Svarsstatistik.....	20
4.2 Korrelationer.....	25

4.2.1 Inom köttfrågan	26
4.2.2 Inom bilfrågan	27
4.2.3 Inom konsumtionsfrågan.....	27
4.2.4 Inom arbetstidsfrågan	28
5 Analys	30
5.1 Korrelationsanalys	30
5.1.1 Generella gruppjämförelser	30
5.1.2 Åldersfaktorn.....	30
5.1.3 Genusfaktorn	31
5.1.4 Inkomstfaktorn.....	32
5.2 Betydelseanalys.....	32
5.2.1 Dagens ungdomar.....	32
5.2.2 Kvinnor på tronen	32
5.2.3 Gör mer mindre.....	33
5.2.4 Synergi	33
6 Avslutning.....	34
7 Referenslista	35

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Över 11 000 forskare har enats om att världen står inför ett klimatnödläge (Ripple, Wolf, Newsome, Barnard, & Moomaw, 2019).

För 40 år sedan möttes forskare i Geneve för världens första klimatkonferens. Sedan dess har vi haft flera klimatkonferenser. Trots det har inte växthusgasutsläppen minskat globalt. De stiger fortfarande hastigt, med förödande effekter på Jordens klimat. Ansträngningarna måste öka något otroligt för att vi ska kunna bibehålla vår biosfär så som vi känner till den.

Under det senaste decenniet har statliga institutioner i Sverige uttryckt ambitiösa klimatmål, men rapporter visar på att arbetet går för långsamt fram, och ibland även i motsatt riktning! I Sverige lever vi som om vi hade runt 4 jordklot att tillgå medan genomsnittsmänniskan i världen lever med som om det fanns 1,7 jordklot. När länderna med störst ekologisk fotavtryck ställs i turordning, står Sverige på 14:e plats (WWF, 2019).

År 2016 utgjordes vårt överdrivna ekologiska fotavtryck till 32% av maten vi köpte och konsumerade, till 29% av resorna vi gjorde, till 18% av varorna vi handlade som inte är mat, till 12% av hur vi bodde och till 9% av de tjänster vi använde (TT, 2016). Två år senare är avtrycket inte mycket mindre. Som ni förstår, finns det anledning till att se över vår matkonsumtion, våra resevanor och vår övriga konsumtion utifrån planetära begränsningar.

Naturvårdsverket (2019) skriver att befintlig styrning är otillräcklig för att nå såväl flertal mål för 2030 som målen för de totala utsläppen till 2045. Det krävs alltså kraftfullare styrning och fler potenta åtgärder för att nå klimatmålen. Naturvårdsverket (2019) menar behöver det svenska samhället reformeras för att bli ett hållbart samhälle. Några av de centrala utmaningarna i Sverige handlar om att göra transportsystemen mer effektiva och erbjuda attraktiva alternativ till bil, samt att införa förnybar energi som energikälla till många delar av Sveriges verksamheter.

1.2. Relevans

Humanekologi är ett brett och tvärvetenskapligt fält som undersöker människan och våra kulturers och samhällens relation med planetens alla ekosystem, miljöer och arter. Sverige tillhör de länder som har en högre socioekonomisk standard och en hög konsumtion, som ger upphov till stora utsläpp inrikes men mest utrikes (Naturvårdsverket, 2018). Om alla hade levt som oss svenskar hade vi behövt över *fyra* jordklot för att stödja och upprätthålla det levnadssättet (WWF, 2019).

Jag finner det värdefullt att förankra mitt kandidatarbete med pågående klimatarbete i Sverige. Jag ville gärna vara med i att hjälpa Sveriges befolkning ställa om till ett samhälle med mindre miljö- och klimatpåverkan, speciellt eftersom omställningen verkar gå för långsamt. Jag vill vara med och försöka få Sveriges ekologiska fotavtryck att kräva mindre än fyra planeten Jorden.

Jag tror dessutom att det finns många svenskar som vill se en förändring i Sverige och som skulle vilja se att fler delar av samhället klimat-, miljö- och planetanpassades. Jag anser det en viktig uppgift att hitta dessa humanekologiska strömningar i samhället. Var dessa finns och hur de ter sig hoppas jag hitta i undersökningen av svenskars attityder till klimatåtgärder.

1.3 Syfte

Med denna uppsats och undersökning hoppas jag kunna skapa ett samhällsvärde. Eftersom Sverige behöver reformeras för att bli ett hållbart samhälle behöver vi förstå hur en sådan omställning ska kunna ske. Jag vill bidra till insikt om hur en sådan omställning skulle tas emot av medborgarna i Sverige och om den har folklig medvind eller motvind, samt vad detta har för betydelse i en omställning.

1.4 Frågeställning

Det finns mycket som bör undersökas och studeras mer i det Svenska klimatarbetet, men jag har valt att speciellt se på svenskars attityder till olika klimatåtgärder. Jag vill se vilka klimatåtgärder som har mest och minst stöd. Jag vill se var klimatarbetet har med- eller motvind.

Därtill vill jag undersöka om stödet ser olika ut mellan olika samhällsgrupper, såsom åldersgrupper. Attityderna, och det stöd eller motsättning som de uttrycker, vill jag sedan sätta i vår samhälleliga kontext för att diskutera hur de kan influera den pågående klimatomställningen i Sverige.

Eftersom jag inte kommer att kunna fråga samtliga svenskar om deras attityder, kommer jag utgå från ett stickprov av svenskar, ett smärre urval av svensktalande. Förhoppningsvis förser de mig med goda indikationer på hur svenskar skulle ställa sig till olika klimatåtgärder.

Mina forskningsfrågor blir således:

1. Vad kan ett stickprov svenskar visa om vilka attityder som finns till olika klimatåtgärder?
2. Finns det korrelationer mellan somliga attityder och viss gruppstillhörighet i stickprovet?
3. Vad kan dessa attityder och korrelationer ha för betydelse för en klimatomställning i Sverige?

1.5 Ämnesområden

För att besvara mina forskningsfrågor behövde jag olika klimatåtgärder att presentera i enkäten och undersöka attityderna till. Jag valde tre åtgärder som jag tyckte verkade effektiva och intressanta: att leva bilfritt, att äta mer växtbaserade måltider samt att begränsa sin konsumtion. En extern aktör ville att jag skulle undersöka attityderna till

kortare arbetstid och mindre lön. Dessa fyra ämnesområden utgör grunden för min forskning och undersökning. Här presenterar jag kort de valda ämnesområden med de argument som ligger bakom dem.

1.5.1 Köttätande

Köttfrågan kommer ofta upp på tapeten när vi talar om miljö och klimat. Kött är en väldigt energi- och resurskrävande råvara. Djuren slaktas när de är tillräckligt stora, men för att de ska bli det, krävs mycket tid, mat och vatten. Större delen av jordens lantbruk används för att producera mat till djur och inte till människor direkt.

Konsumtionen av rött kött kan också ses som en folkhälsofråga. Rött kött kan bidra till en förhöjd risk för tjocktarmscancer samtidigt som att äta mer grönsaker har positiva hälsoeffekter (Livsmedelsverket, 2014). Det svenska livsmedelsverket rekommenderar max 500 gram tillagat rött kött och charkuterier i veckan medan någon lägsta rekommenderad nivå inte finns.

1.5.2 Bilåkning

Växthusgasutsläppen från Sveriges inrikestransporter ska minska med 70 procent mellan 2010 och 2030 (Naturvårdsverket, 2019). Samtidigt pekar prognoserna på fortsatt stor ökning av gods- och persontransporter. För att realisera potentialerna för utsläppsminskning i linje med målet behöver förutsättningarna för att gå, cykla och resa kollektivt förbättras.

Ett mer transporteffektivt samhälle (med delade och gröna fordon) medför en ökad urban hållbarhet (Naturvårdsverket, 2019). Det minskar luftföroreningar, minskar buller och ökar trafiksäkerheten. Det gör att parkeringsplatser och annan transportinfrastruktur kan försvinna och ge plats till t.ex. stadsgrönska.

1.5.3 Konsumtion

Växthusgasutsläppen från svensk privat konsumtion ökar trots att de behöver minska med cirka 80 procent till år 2050 för att vi ska ha goda chanser att uppnå 2-gradersmålet (Naturvårdsverket, 2015). Detta beror främst på att konsumtionsvolymen per person ökar snabbare än förbättringar i produktionens eko-effektivitet.

Trots att det kan komma att ske en effektivisering fram till 2050 bedömer forskare att det krävs mer än tekniska åtgärder för att hålla sig till 2-gradersmålet (Naturvårdsverket, 2015). De menar att våra konsumtionsmönster måste förändras. Denna förändring kan ske genom en ändring av prisrelationer och utbud, men även genom förnyade normer, värderingar, kunskaper och attityder.

1.5.4 Arbetstid

Ämnet arbetstid togs med eftersom en extern aktör föreslog det eftersom han funnit att ny forskning hade framställts i ämnet vid Chalmers Universitet av Jörgen Larsson och Jonas Nässén, och eftersom forskningen kändes signifikant för miljö- och klimatarbetet i Sverige.

Att minska arbetstiden har länge varit på tapeten i svensk politik i fråga om människans hälsa i samband med arbete. Larsson och Nässén (2015) har funnit att det även kan ses som en klimatfråga. De undersökte svenska hushåll och såg att personer som arbetar mindre använder mindre energi och bidrar till mindre växthusgasutsläpp. En minskning på 1% i arbetstid innebär 0,7-0,8% mindre energiåtgång och växthusgasutsläpp. Andra forskare har kommit fram till högre siffror runt 1,3% (Larsson och Nässén, 2015).

Kopplingen är däremot inte direkt. Det som gör att mindre arbetstid innebär mindre utsläpp och energianvändning är mestadels att vi får en mindre lön och därför minskar vår konsumtion. Är det då inte mer en fråga om våra konsumtionsvanor än arbetad tid? Eftersom minskad arbetstid påverkar vår hälsa, vårt välmående och vår konsumtion och produktion tar jag med åtgärden i undersökningen.

1.6 Avgränsningar

Avgränsningar måste sättas när tidsramen för arbetet är två månader. Jag hade velat undersöka mycket mer som skulle kunna vara väsentligt för Sverige klimat- och miljöarbete. Människor är orsaken till all den stora miljöförstöring och den påbörjade klimatförändring vi ser idag. Vi är också komplexa sociala varelser, som tillhör olika samhällen och kulturer som styr våra åsikter och vårt handlande.

Det finns mycket att gräva i här, och jag hade velat gå djupt och se vad det är för värderingar och kontexter i det svenska samhället som inverkar på miljö- och klimatarbetet. Det finns en uppsjö av sociala kontexter som påverkar dessa attityder och vår handlingsberedskap i ämnesområdet, men det skulle kräva en ram alldeles för stor för detta arbete. Därför är denna undersökning och uppsats begränsad till ett fåtal klimat- och miljöåtgärdsområden, och ett fåtal sociala faktorer i hur dessa omsätts i samhället.

1.7 Uppsatsens disposition

Du som läsare har precis nått slutet av inledningen. Här efter följer metod-avsnittet där jag presenterar hur jag formulerat enkäten för att den ska bidra till att besvara mina forskningsfrågor. Därefter följer teori-avsnittet där jag redogör för hur jag analyserat och kontextualiserat data jag fått från enkäten. Efter det kommer resultat-delen där jag visar sammanställningar av de svar jag fått på enkäten och där jag även tittat på korrelationer mellan olika samhällsgrupper och deras svar. Sist kommer analys-delen där jag diskuterar urvalet, deras svar och korrelationerna, samt vilken betydelse dessa har för en klimatomställning i Sverige. I slutet finner du mina slutsatser från denna undersökning.

2 Metod

2.1 Val av metod

För att besvara mina forskningsfrågor behövde jag undersöka ett större antal svensks attityder till olika klimatåtgärder. Jag presenterade olika klimatåtgärder och bad dem delge vilken attityd de hade till var och en av dem. För detta behövde jag en plattform där jag kunde presentera samma klimatåtgärder för alla besvarande personer, dvs. informanterna, och där jag kunde se, förstå och erhålla information om vilka attityder som informanterna hade.

Jag läste mer om enkäter och fann att målet med enkätforskning är att erhålla information om egenskaperna, beteendena och *attityderna* i en population genom att administrera ett standardiserat frågeformulär, eller en enkät, till ett urval av individer (McLafferty 2016, s. 129 översatt till svenska). Enkätforskning är även speciellt användbart när det gäller att få fram folks attityder och åsikter om social, politiskt och miljömässig problematik, särskild gällande komplexa beteenden och sociala interaktioner (McLafferty 2016, s. 130).

Enkätforskning verkade sannerligen vara passande för min frågeställning. Jag ville undersöka attityder och vilken roll de spelar i samhället. Jag fann det tilltalande att det inte känns som en begränsande metodform.

Inom enkätforskning finns det en del olika strategier att bedriva kunskapsinsamling på. En kan göra intervjuer eller enkäter. Att göra intervjuer hade inneburit att jag hade behövt söka upp och fråga personer och be dem spendera en bestämd del av sin tid med mig. Att döma av hur många *nej* gatu- och telefonförsäljare får när de söker kontakt med personer, gjorde att jag inte trodde väl om denna strategi.

Enkäter (speciellt de som bedrivs på nätet) har fördelen att de ofta är behändiga och bekväma för informanterna (McLafferty, 2016, s. 135). En enkät som inte kräver en fixerad tid av informanten skulle sannolikt få fler svar – något jag prioriterat i min undersökning. Många svar skulle få min undersökning att bli mer representativ och värdefull. Lättheten i att sprida en enkät online, skulle också gagna mig i detta avseende; i en jämförelse mellan postutskick och online-spridning, gav online-spridningen en högre svarsfrekvens (44% mot 26%), snabbare svar och var billigare (Bryman, 2012, s. 674, 676).

Metodvalet för denna forskning och undersökning blev användandet av enkäter med distribuering online. Här följer ett redogörande för min forskningsdesign och en kort diskussion om metodvalet.

2.2 Utformning av enkät

2.2.1 Omfattning

Jag hade velat presentera och täcka många åtgärder för få reda på hur attityder till dessa kan se ut, men om min enkät skulle vara för omfattande skulle kanske potentiella

informanter inte vilja besvara enkäten. Därför presenterade jag endast 4-5 stycken ämnesområden (köttkonsumtion, bilåkning, konsumtion samt arbetstid).

Till varje ämne ställde jag ett par eller flera frågor. Frågorna undersökte både hur informanterna agerade då de besvarade enkäten och hur de ställde sig till olika förslag på klimatåtgärder och således förändring i framtiden. Som exempel hade jag till ämnesområdet *konsumtion* frågor om varför informanten konsumerade kläder och prylar idag, och ifall hen kunde tänka sig konsumera mindre i framtiden.

2.2.2 Svartalternativ

Jag ville att de som inte hade tid att besvara enkäten mer utförligt, ändå kunde tillföra data till min undersökning. Jag ansåg det gott att det var frivilligt att svara på frågorna i enkäten, om någon fråga skulle vara speciellt svår för någon att svara. Besvarandet av enkäten gjorde jag snabbare genom att ha slutna frågor som presenteras med en lista av svartalternativ som informanten får välja mellan (Bryman 2012, s. 246).

Jag har gjort mycket för att få så stor mängd svar som möjligt, men jag har försökt att inte tumma på kvaliteten av undersökningen för mycket. Ibland finner jag att kvantitet och kvalitet står emot varandra. För att inbjuda till och innefatta mer djup i min enkät hade jag för de flesta ämnesfrågor även inkluderat en öppen svarsruta där informanterna kan utveckla sina svar eller tillföra ett nytt. Det minskar min makt över hur informantet ska besvara frågan.

Enkäten har alltså en kombination av slutna och öppna svar. Jag tror mycket på denna kombination. Med de stängda svaren får jag mer jämförbara svar (Bryman 2012, s. 249). Med den öppna svarsrutan kan jag få en större vidd av svar när de slutna svaren inte är tillräckligt representativa (Bryman 2012, s. 252). Informanten kan alltså genom ett eget svar bidra till mer insikt, djup och kvalitéer kring sina attityder till de olika åtgärderna.

2.2.3 Kategorisering

Allmänheten om klimatet (2018) är en undersökning om den svenska allmänhetens syn på lösningar för klimatet som Gullers Grupp utfört. Den är gjord med tusen informanter och väldigt väl utförd i min mening. Den är mer omfattande och sannolikt mer representativ än min undersökning. Om det finns en samstämmighet är det ett gott tecken för mig och min undersöknings giltighet, värdefullhet och representation. För att kunna göra det lättare att se samstämmigheten (eller bristen på den) härmade jag deras kategorier (se figur 1).

Kön Kvinna Man Annat Vill inte uppge	Ålder 18-29 år 30-45 år 46-60 år 61-74 år 75 år +	Storlek på bostadsort Ort med mindre än 15 000 invånare Ort/stad med 15 000-200 000 invånare Storstad med fler än 200 000 invånare
Sysselsättning Offentligt anställd Privatanställd Pensionär Studerande Egen företagare Arbetssökande Annat	Högsta avslutade utbildning Grundskola\motsvarande Gymnasium\motsvarande Universitet\högskola Ingen avslutad utbildning	Brukar köra bil Ja Nej

Figur 1: *Kategorifrågorna från Allmänheten om klimatet 2018.*

Kön * ☐ Kvinna ☐ Man ☐ Annat ☐ Vill ej uppge	Ålder * ☐ Under 18 år ☐ 18-29 år ☐ 30-45 år ☐ 46-60 år ☐ 61-74 år ☐ 75+ år	Storlek på bostadsort ☐ Ort med mindre än 15 000 invånare ☐ Ort/stad med 15 000-200 000 invånare ☐ Storstad med fler än 200 000 invånare	Sysselsättning * ☐ Anställd ☐ Egenföretagare ☐ Pensionär ☐ Studerande ☐ Arbetssökande ☐ Annat
---	---	--	--

Figur 2: *Kategorifrågorna i min enkät.*

Jag tog inte med kategorin "Högsta avslutade utbildning" från *Allmänheten om Klimatet*, (se figur 1). "Brukar köra bil" har jag med i min enkät (i annat format) som en del i ämnesområdet *bilanvändning*.

Användandet av dessa kategorifrågor handlar också om att se om vissa attityder hänger ihop med somliga samhällsgrupper, åldrar, kön, om informanten bor i en storstad eller inte, och om sysselsättningen också påverkar. Jag uteslöt utbildningsnivå, till förmån för en kortare enkät och mer svar och en annan kategori gällande inkomst. Det känns som om jag kan ha förlorat kunskap i den bortprioriteringen.

2.2.4 Innehåll

Som sagt tog jag upp fyra områden: köttätande, bilanvändande, konsumtion och arbetstid. Här går jag mer in på vad områdena innefattar för frågor. Generellt har jag innefattat en mindre åtgärd och en större åtgärd för varje ämnesområde.

I köttfrågan undersökte jag attityden till ett individuellt minskat köttätande. Under denna fråga kan en även se om informanten redan infört några förändringar för klimatet skull,

t.ex. blivit vegetarian. Jag undersökte även hur informanterna ställde sig till en nationell vegetarisk norm, och i vilken utsträckning de kunde se det.

I bilanvändningsområdet frågade jag om informanten lever utan bil i vardagen. Denna fråga blev felformulerad; den skulle beröra ifall informanten skulle kunna *tänka sig* att leva utan bil i vardagen. Den större åtgärden i bilanvändningsområdet behandlade ifall informanten kunde tänka sig bilfria stadskärnor där endast kollektivtrafik och nödvändig transport var tillåtet.

Eftersom jag själv inte kunde närvara och ledsaga informanterna när de läste och besvarade enkäten var det extra viktigt att frågorna var tydliga och otvetydiga (Bryman 2012, s. 234). Trots att jag tyckte jag förstod vikten av detta blev bilfrågan ändå fel. Var andra frågor svårtolkade? Det ingår i vanliga problem förknippade med enkätundersökningar att olika människor tolkar olika begrepp i en fråga olika (Bryman 2012, s. 271).

Jag inkluderade en förklaring av enkäten och vad mitt syfte var med den för att se till att informanten fick en klarare och tydligare bild av vad jag ville titta på:

Denna enkät är till för att undersöka attityder till olika klimat- och miljöåtgärder. Vissa av åtgärderna som presenteras är kanske nya för dig. Jag vill gärna veta vad dina reaktioner är på dessa åtgärder, och hade varit väldigt tacksam för om du vill delge dina tankar - hur de än ser ut!

För att fortsätta med vilka åtgärdsområden jag valde att inkludera, var konsumtionsdelen lite speciell. Den innehöll en undersökning av varför informanten konsumerar med flervals-alternativ, så som "jag konsumerar eftersom jag strikt behöver det" och "för att jag bara vill ha det". Det följdes upp med en fråga om informanten kunde tänka sig avstå från att köpa nya prylar och kläder.

Till sist fanns en del om arbetstid. Den grundade sig på att det finns en koppling mellan kortare arbetstid, mindre lön, mindre konsumtion och mindre växthusgasutsläpp. Där frågade jag om informanten kunde tänka sig gå ner i arbetstid, hur mycket informanten kunde tänka sig att arbeta, samt ifall en mindre lön hade påverkat deras livskvalité och ifall informanten helst hade valt mer fritid eller en högre lön.

Eftersom kopplingarna mellan åtgärderna och klimatet kan vara indirekta (som i fallet med arbetstid) presenterade jag bakgrunden till varför klimatåtgärden föreslås. Bakgrunden var menad att vara informativ och inte övertygande eller ledande. Jag är rädd att den kan ha blivit ledande. Jag presenterade ju bara argumenten och anledningarna för att införa de olika åtgärderna.

2.2.5 Testrunda

Jag fick ett tips från en klasskamrat att testa enkäten på några personer i min närhet först, för att se så att åtgärderna och frågorna förstods rätt, samt att svaren kom in rätt i datasammanställningen. Det hade varit ytterst tråkigt om jag efter att flertal svarat på min enkät sett av programvara lagt in och behandlat svaren fel. Bryman (2012, s. 263) trycker på att det alltid är önskvärt att göra ett testvarv av enkäten före forskningsenkäten publiceras.

Jag gjorde det och det var väldigt givande. Jag formulerade svarsalternativ utifrån de öppna svar jag fick in under testrundan av enkäten, vilket var något som Bryman nämnde (2012, s.

263). Ifall jag fick besked på otydligheter eller missar kunde jag åtgärda dessa innan enkäten skickats ut och kanske felaktigt besvarades på grund av dessa brister. Jag valde att tillfråga personer som alla hade olika utgångspunkter och synpunkter i fråga om enkäten. Feedbacken jag fick kändes mycket holistisk.

2.3 Population och urval

Eftersom jag har ett intresse av hur en klimatomställning i Sverige skulle kunna se ut och hur den samhällsligt och politiskt skulle kunna bedrivas, ville jag undersöka *svenskars* attityder till olika klimatåtgärder. Jag hade kunnat inkludera en fråga som undersökte om informanten hade svenskt medborgarskap eller rösträtt i Sverige. Det gjorde jag tyvärr inte. Att jag bedrivit undersökningen på svenska, är därmed min främsta urvalsstrategi. Förstår och svarar informanten på svenska, räknas hen alltså som svensk...

Jag antog att jag inte skulle få ett resultat som var tillräckligt representativt för att kunna dra slutsatser kring "svenska folkets" attityder gentemot olika klimatåtgärder. Det realistiska var snarare att erhålla indikationer på hur vissa svenskar ställer sig i förhållande till olika klimatåtgärder. Jag vet inte riktigt vilka informanterna är. Ett problem med just onlineenkäter är att det är svårt att hantera spridningen av den (McLafferty, 2016, s.136).

Jag kände till andra studenter som skickat ut enkäter via Facebook och utnyttjade själv denna plattform. Jag skulle själv inte dela enkäten i min närmsta krets eftersom jag var säker på att mina vänner överrepresenterar en speciellt positiv attityd till alla klimatåtgärder. Jag bad min mamma, en medelålders kvinna med spridd vänskapskrets, sprida den genom sin facebook-sida. Jag bad min syster på 21 år och min bonussyster på 17 år att också sprida den. Jag själv delade enkäten i *Mensaner i Sveriges* facebook-grupp. Organisationen Mensa kännetecknas av högintelligenta medlemmar. De flesta är män och medelålders.

Tanken med denna spridning var att jag ska få informanter i spridda åldrar, med olika sysselsättningar, och av olika kön. När enkäten var avslutad undersökte jag vilken spridning av informanter jag slutligen fått. Denna spridning vägde jag mot SCB:s statistik över Sverige att se om informanterna i mitt urval på något sätt kunde representera det svenska folkets (se avsnitt 2.4). Det vore bra om mina informanter hade den fördelningen och mångfalden i ålder och socioekonomisk tillhörighet, som återfinns i Sverige idag.

Det vore schysst att få en så pass stor spridning av enkäten att den skulle kunna betraktas någorlunda representativ för det svenska folket, men eftersom jag antar att jag inte kommer kunna representera svenska folket genomgående kommer efterarbetet till stor del handla om värdering av urvalet, resultaten, samt behandling av de indikationer jag fått med hjälp av utomstående material, så som tidningsartiklar och nationella rapporter.

2.4 Representativitet

Mitt okontrollerade urval kan ha lett till en missvisande bild av svenskar. I detta avsnitt vill jag diskutera representativiteten hos min population för det svenska folket. För det första har jag bara haft 230 informanter. Sverige har nu över 10 miljoner invånare. Det är en

befolkning som är 43 500 gånger större än min undersöknings population. Vi skulle ge en förstoraad vikt till de besvarade motsvarande denna storlek.

Gullers Grupp hade 1 000 informanter i deras undersökning. Det är också relativt lite. Eftersom denna studie används som underlag för regeringen och återpublicerats av Naturvårdsverket, litar jag på att den är väl utförd och ändå innehåller representativa strömningar. Däremot vill jag tro att svaren innehåller viss representativitet så till vida att de indikerat på existerande attityder hos människor i Sverige.

Ni kommer att få se att mina resultat liknar de attityder och korrelationer som återfinns i Gullers Grupp's undersökning. T.ex. fann de att "59 procent av respondenterna kan tänka sig att äta mindre kött" (2018, s. 16). De fann även att:

Kvinnor kan betydligt större utsträckning än män tänka sig att äta mindre kött, 41 procent av kvinnorna jämfört med 20 procent av männen. Även personer mellan 18-29, högutbildade, storstadsbor och studenter är mer benägna än övriga grupper att minska sin köttkonsumtion.

I mitt material är samma tendens om att kvinnor i större utsträckning än män skulle kunna tänkas sig att äta mindre kött synlig. Personer under 29 år har jag också sett är mest benägna till att inte äta kött alls. Mitt urval har också visat att studenter är mer benägna till att inte äta kött. Mer än 80% av studenterna har svarat att de kan tänka sig att äta mindre, helt avstå från eller att de inte alls äter kött. De flesta vegetarianer inom min undersökning är också storstadsbor.

Om mitt urval visar liknande tendenser som Gullers Grupp's urval, kan det bero på att båda slumpmässigt fått ett specialfungerande urval som gett samma utslag i svarsstatistiken om köttfrågan, eller så beror det på att vi båda berört och kommit i kontakt med äkta trender hos det svenska folket, vilka finns representerad genomgående hos befolkningen. Jag tror att sannolikheten för det sista är större än att jag och dem i Gullers Grupp hittat två grupper som bara råkar ge det utslaget.

2.4.1 Svenskhet

Svenskhet har länge varit en kontroversiell fråga. Hur kan en definiera vad som är svenskt? Eftersom jag inte frågade om svenskt medborgarskap eller svensk rösträtt, har jag undersökt om informanterna jag har tillfrågat uttrycker en svensk fördelning. Jag använder SCB:s statistik för detta.

Facebook har en åldergräns på 13 år. Så de under 13 år ska inte ha kunnat besvara min enkät. SCB har en ålderkategori 10-14 år och en på 15-19 år. Jag antar att inga 13- eller 14-åringar besvarat min enkät. SCB:s statistik visar att en femtedel av befolkningen var unga mellan 15-29 år 2018. I mitt urval är denna grupp representerad till 27,3%. Unga, speciellt dem mellan 18-29 år, är överrepresenterade i min studie.

De med åldrarna 30-45 år i Sverige är ca 2 miljoner, alltså också en femtedel av befolkning. Denna kategori är också överrepresenterad i min studie. 38% av de som besvarat min enkät ligger inom denna kategori. En annan femtedel är mellan 45-59 år i Sverige. 32% av mina informanter faller inom min kategori 46-60 år. Den kategorin är också överrepresenterad.

Enligt SCB är ca 16% äldre mellan 60 och 74 år. Inom mitt urval faller bara 7% av informanterna inom denna kategori. Den är alltså underrepresenterad.

Sammanfattningsvis kan vi säga att svenskar inom åldrarna 15 och 60 är överrepresenterade, på bekostnad av yngre och äldres representation och talan. Jag fick inte någon informant över 75 år, t.ex. Det är synd att jag inte fick bättre representation inom de väldigt unga och gamla grupperna. Det var att vänta av en enkät-distribuering via Facebook, som är ett forum där de äldre är närvarande i mindre utsträckning.

Fördelningen mellan kvinnor och män i Sverige är i stort sett 50/50. Jag har en något större andel kvinnor i mitt urval. Andel män i Sverige är lite över 50% och andel kvinnor lite under 50%. I mitt urval är det 47,6% män och 51,5% kvinnor. Sedan är det 2 som inte velat uppge kön. Denna fördelning och representation av den svenska fördelningen anser jag god.

Det fanns ungefär 55 000 studerande i Sverige 2018. Det är ca 5% av Sveriges befolkning. Jag har 20% studerande bland mina informanter. Denna grupp är gravt överrepresenterad. Det kan också betyda att en köttfri kost också överrepresenterad, eftersom studenter framhåller denna kosthållning mer än andra sysselsättningsgrupper.

Första kvartalet 2019 fanns det ca 4 800 000 anställda i landet. Det är cirka 47% av hela befolkningen. I mitt urval är 65% anställda. Det är alltså överrepresenterat men ändå nära Sveriges sysselsättningsfördelning, skulle jag vilja säga. Under november 2019 var 450 100 personer i Sverige egenföretagare. Det är mellan 4-5% av befolkningen. I min population är 8,2% egenföretagare. Det är överrepresenterat med.

Pensionärerna är gravt underrepresenterade. De arbetslösa är också underrepresenterade. År 2018 låg arbetslösheten på 6,3%. I min undersökning är 2,2% arbetssökande. De studerande är mycket överrepresenterade, anställda och egenföretagare är också överrepresenterade, på bekostnad av dem arbetslösa, men speciellt pensionärernas talan. Detta hänger ihop med den säregna ålderfördelning jag fått i min population.

Slutsatsen blir att mitt material överrepresenterar unga och studerande, de medelålders, anställda samt egenföretagarna i landet. Det underrepresenterar de äldre och arbetslösa.

2.5 Digitala verktyg

Att bedriva enkäten digitalt var till gagn för mig och min undersökning. Jag skapade enkäten med Google Forms, som erbjöd verktyg att lätt disponera en snygg och attraktiv enkät (i mina ögon). Programmet gav mig också en direkt sammanställning av svaren och dataexport i Excel-format. Formatet har vi använt tidigare under terminen i kurser i statistisk analys, och det var förenligt med det statistiska programpaketet för samhällvetenskapliga studier (SPPS) från IBM vi använt under dessa kurser.

I Excel kodade jag den datan jag fått in på så sätt att SPSS-programvaran förstod den och gav mig statistiska analyser och korrelationsanalyser utifrån den. Alla svarsalternativ behövde vara representerade med ett ensiffrigt tal i SPSS-programmet, vilket innebär att svarsalternativen blir abstrakta och det kan vara svårt att utläsa innebörden av datan. Rätt siffra behövde bli ihopkopplad med rätt svarsalternativ för att databehandlingen i SPSS inte

skulle bli missvisande och felaktig. Jag behövde vara väldigt noggrann under denna process.

2.6 Samtycke och etik

Enkäten var anonym så till vida att informanten inte kunde ange namn. Jag hoppas att jag, genom att undanhålla namnet på informanten, skyddat informanten till stor grad. Detta stycke fanns med i enkäten för informanten att läsa om sin identitet, data och anonymitet:

Jag kommer inte veta om vem du är, bara vilka samhällskategorier du tillhör. Ditt deltagande är därför anonymt så till vida att ditt namn förblir ovisst för mig och världen. Dina svar, däremot, kommer användas som underlag i den studien jag gör. Jag antar att du ger ditt samtycke till att jag arbetar med dina svar i mitt uppsatsskrivande när du skickar in enkäten.

Enligt Bryman (2012, s. 679-680) finns det särskild problematik kring att lansera och göra sin enkät på internet. Om plattformen är mer känd för att vara offentlig, vilket Facebook är, är jag mindre tvungen till att skydda informantens information (Bryman, 2012, s. 679). Självklart önskar jag att både Facebook och Google tar ansvar för datan som hamnar i deras plattformar, vårdar den och förebygger att det missbrukas på något sätt.

2.7 Producerat material

I och med att jag arbetat med digitala enkäter och digital bearbetning, sker data/materialhanteringen för det mesta via programvaror. De digitala rådata som kommer från enkäterna sammanställdes till mig automatiskt i Google-diagram i Googles färgskala. Dessa diagram är synliga i resultatdelen. All data som låg bakom dessa diagram gick att hämta ner i Excel-format. Där samtliga personers svar var uppräddade i text. Det är ett material som SPSS-programmet inte förstår, vilket innebar att jag fick koda alla svaren till olika tal, där varje tal representerade ett svar. Detta gick inte att göra med alla individuella svar, vilket har gjort att en del av datan är kvar i sin ursprungliga bokstavliga form.

SPSS-programvaror kräver att en definierar vilken sorts data en fått in. I mitt fall var detta *kategorisk* data. Det är en kategori där datan inte kan rangordnas efter värde, utan att deras innebörd är för svår att ge mening till, så de verkar mer som en egen kategori av svar. Detta är typiskt för kvalitativ data. Bryman menar (2012, s. 35) att ytligt är kvantitativa metoder mer intresserad av att avmäta data, men att skillnaden går djupare. Många författare argumenterar för att det finns olika värderingar i vad som är äkta kunskap.

2.8 Filosofisk diskussion

Här är en tabell hämtad från Brymans bok (2012, s. 36), som översiktligt ger en bild av den filosofiska uppdelningen som definierar kvalitativ och kvantitativ forskning:

Forskningstyp:	Kvantitativ	Kvalitativ
Forskningsväg:	Testande av teori (deduktiv)	Genererande av teori (induktiv)
Epistemologi:	Naturvetenskaplig modell (positivism)	Interpretivism
Ontologi:	Objektivism	Konstruktivism

Tabell 1: *Djupgående skillnader mellan kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder*

Metoden jag har valt att arbeta utifrån är en av många metoder inom samhällsvetenskaplig forskning. Den är kvalitativ och inte kvantitativ, vilket innebär att det material jag får fram visar på kvalitéer – egenskaper – hos oss människor, och också tron på att dessa gör skillnad. Hur vi uppfattar och tolkar den värld vi lever i, har en verklig effekt på världen. Detta är en konstruktivistisk världsbild där interpretivismen (tolkningen) spelar roll.

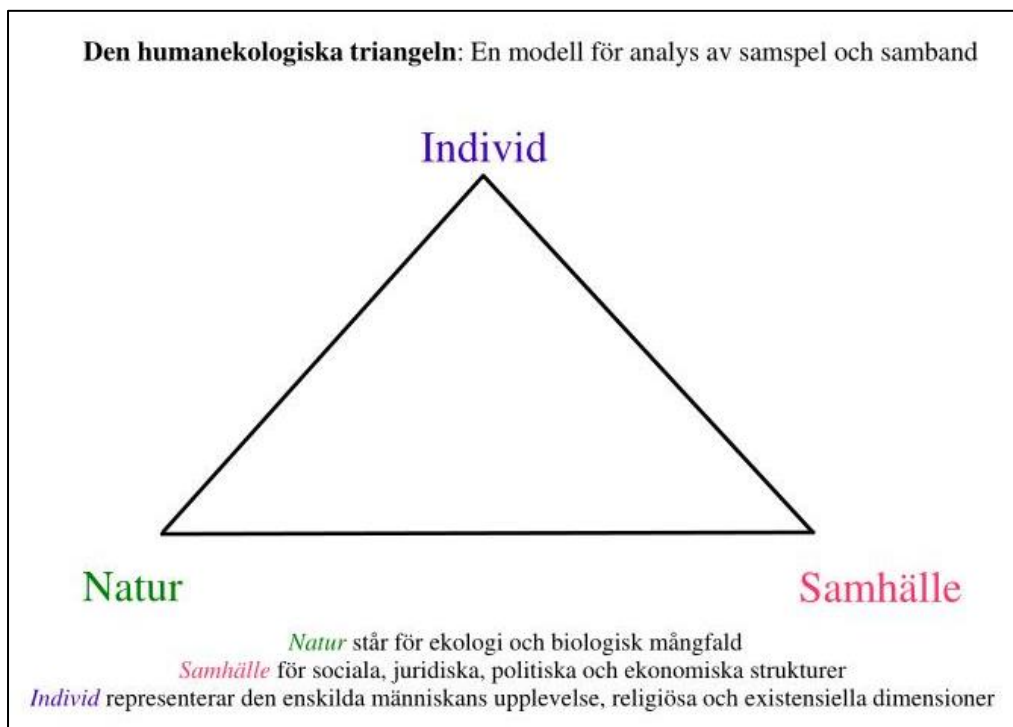
Min tro är att våra egenskaper, vad vi ser och hur vi känner kring det, alltså vårt subjektiva sätt vi har att se på vår objektiva verklighet, får verkliga konsekvenser. Om våra attityder till klimatåtgärder är positiva bör vi sträva efter att omvandla dessa till verkliga handlingar, verkar det som. Vi har en biofysisk verklighet som håller på att förändras och förstöras av mänskliga aktiviteter. Hur vi ser på vår del i detta och hur vi förändrar dessa aktiviteter kommer förändra vår klimat- och miljöpåverkan och framtida biofysiska verklighet.

Därför ser jag att en undersökning i attityder kring klimatåtgärder och klimatarbete kan ge ett större värde till betydelsen av människans tolkning av vår världssituation och vad som är viktigt att göra just nu. Det som ger större tyngd till betydelsen av vår tolkning är att mäta ifall den tolkningen gör skillnad eller inte. Anna-Lisa Lindén (1994, s. 171) har sett att ju större miljöengagemang en människa har, desto fler miljöanpassade handlingar genomför hen i vardagslivet. Nog finns det någon korrelation, men hur stor är den? Den undersökningen får inträffa en annan gång.

3 Teori

3.1 Teoretiskt ramverk

Det humanekologiska forskningsfältet kan väldigt förenklat illustreras med en triangel. Triangeln har tre hörn där varje hörn representerar en avgörande del i fältet: *individ*, *samhälle* och *natur*. Linjerna mellan hörnen representerar ett samband och en relation mellan hörnstenarna. Hela triangelns yta är det humanekologiska forskningsfältet och alltså består det av alla tänkbara relationer mellan individer, samhällen, och naturliga miljöer.

Figur 3: *Den humanekologiska triangeln*. Tuwa Lopez. Hämtad 2019-12-16.

I denna undersökning och uppsats är hörnet *natur* den natur och det klimat som Sverige som samhälle påverkar, mestadels negativt. Betoningen ligger på klimatförändringar och Sveriges bidrag till dessa. Samhället i triangeln är det svenska samhället som i sig själv består av många samhällen av olika storlek. Individen i triangeln är varje enskild svensk.

Teorin som ligger i bakgrunden för denna undersökning och uppsats är att alla individer i Sverige betar sig på ett kontextuellt samhälleligt sätt som får en miljö- och klimatpåverkan inom Sveriges gränser eller i andra länder beroende på vilka globala relationer som spelar roll. Vilken påverkan vi har, och hur stor den är, är till viss del samhälleligt styrt. Vår tillhörighet och våra sammanhang påverkar denna påverkan.

Anna-Lisa Lindén (1994) har bildat ett teoretiskt ramverk i sin bok *Människa och Miljö* som mer i detalj och mer systematiskt försökt beskriva hur individen hänger ihop med sitt samhälle och sin miljö-, klimat- och planetpåverkan. Ramverket resonerar mycket med den humanekologiska modellen. Lindén (1994, s. 11) tar upp perspektivpunkter (samhälle/individ) liknande de i triangeln:

Människors samspel med natur och miljö kan studeras från åtminstone två utgångspunkter, nämligen från samhällets perspektiv och från individens perspektiv. "Samhälle" utgör makroplanet och den enskilda människa befinner sig på mikroplanet i det komplex som utgörs av samhälle – miljö – miljöhandlingar – individ.

Lindéns bok skapar ett gott underlag för att diskutera, problematisera de humanekologiska relationerna mellan Sveriges individer, Sverige som samhälle och det klimat och den natur Sveriges individer påverkar. Boken går även in på människors sätt att uppfatta och ha åsikter om miljöproblem. Den bryter ner denna stora helhet i olika delasppekter där människors miljöåsikter och miljöhandlingar studeras.

Boken använder sociologiska och socialpsykologiska teorier, vilket känns närande eftersom denna uppsats är menat att ge lite förståelse för samhällsliga omständigheter och en effekt på samhället. Det känns värdefullt att förankra mitt arbete och de resultat jag fått i en samhällslig och sociologisk kontext, eftersom människor är kulturella och samhällsliga varelser och formas mycket efter det samhälle vi lever i.

Målen som Lindén uttrycker i boken (1994, s. 166) träffar mina mål och mitt syfte med uppsatsen:

Målet är att öka förståelsen av hur värden, värderingar, attityder och den uttalade viljan att handla miljöanpassat hänger samman med de handlingar individer också genomför antingen det gäller enstaka handlingar, hela handlingsmönster eller gröna livsstilar. Ett annat mål är att visa hur komplext förhållandet mellan människa och miljö är samt att ta fram kunskap om läget i Sverige idag.

3.1.1 Kort om attityder och värden

Wikipedia (2018) har en definition på attityd som jag anser bra:

Attityd avser inom psykologi en persons medvetna eller omedvetna, öppet visade eller dolda, kognitiva eller emotionella, inställning till något. Till skillnad från exempelvis personlighet antas attityder vanligen i mycket stor utsträckning vara produkter av inlärning eller bygga på tidigare erfarenheter vilket också gör dem mer öppna för förändring.

Attityden till objektet eller företeelsen skapas utifrån den kunskap du har om objektet eller företeelsen, vilka känslor den eller det ger upphov till samt den handlingsberedskap du har för att möta objektet eller företeelsen, och den informationen som hör till (Lindén 1994, s. 168). Alla tre komponenter är viktiga för attityden, men också för styrkan i viljan att ändra handlingsmönster eller på annat sätt agera för att påverka förhållanden i en för miljön mera skonsam riktning.

3.2 Annat väsentligt material

Lindéns bok har över 25 år på nacken. Människan må fungera likadant kognitivt, psykologiskt, socialpsykologiskt och sociologiskt då som nu, men den samhällsliga och kulturella kontexten kan ha förändrats under denna tid. Därför fann jag det värdefullt att väga Lindén uttalanden och undersökningar med senare studier och texter. Jag använder

mig av en del rapporter och undersökningar från Naturvårdsverket, SCB, Gullers grupp med mera.

Jag drar även in nyare akademiska artiklar och arbeten som berör de empiriska resultat jag fått fram genom min begränsade enkätforskning, för att värdera resultaten och för att ge möjliga teoretiska bakgrunder till resultaten, olika korrelationer och fenomen som framstigit ur dem. De tjänar till förståelsen för att människan är en komplex samhälleligt interagerande varelse och således att vår miljö- och klimatpåverkan är sammanflätad med vår sociala kontext.

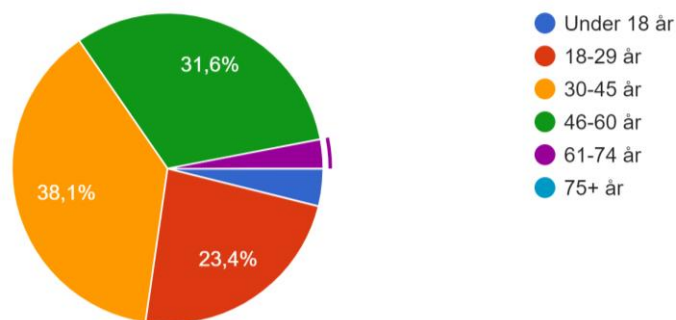
4 Resultat

4.1 Svarsstatistik

Jag följde svaren på min enkät men började bearbeta enkätsvaren och datan först när jag fått ca 230 svar på min enkät. Då hade den också fått en god och jämn kategorisk fördelning och mångfald hos de besvarande. Åldrarna var spridda. Det var jämn könsfördelning.

Ålder

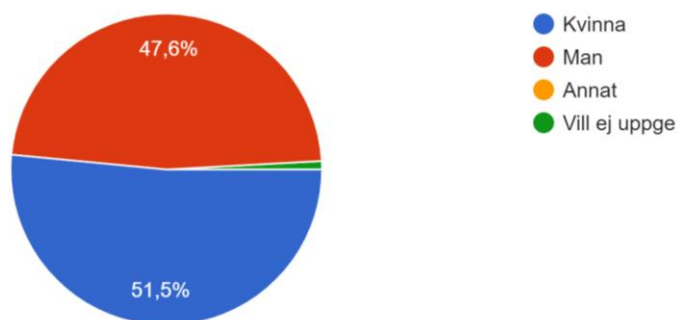
231 svar

Figur 4: Representation av ålderskategorier i enkätundersökningen.

Kön

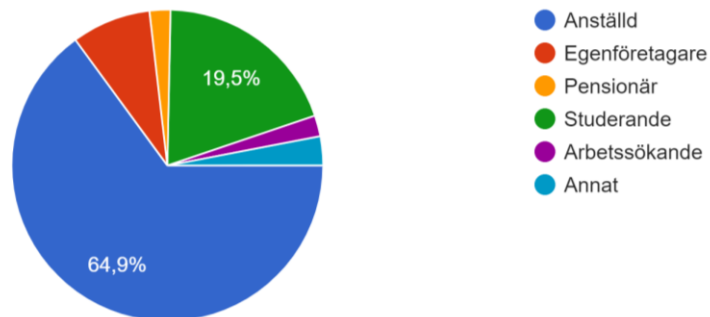
231 svar

Figur 5: Representation av könen i enkätundersökningen.

Sysselsättning

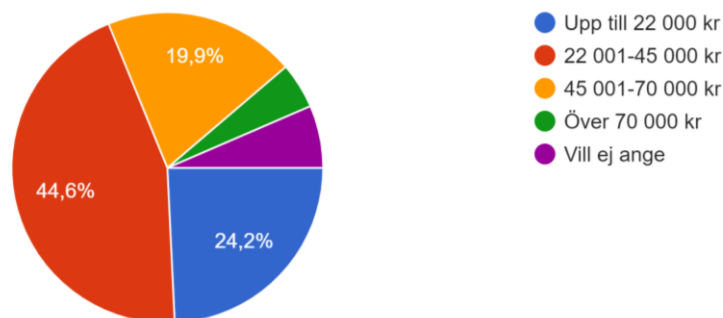
231 svar

Figur 6: Representation av sysselsättning hos informanterna.

Bruttoinkomst per månad

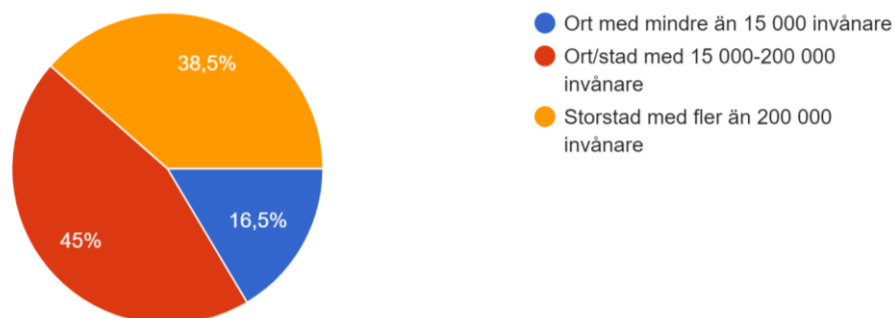
231 svar

Figur 7: Representation av bruttoinkomst.

Storlek på bostadsort

231 svar

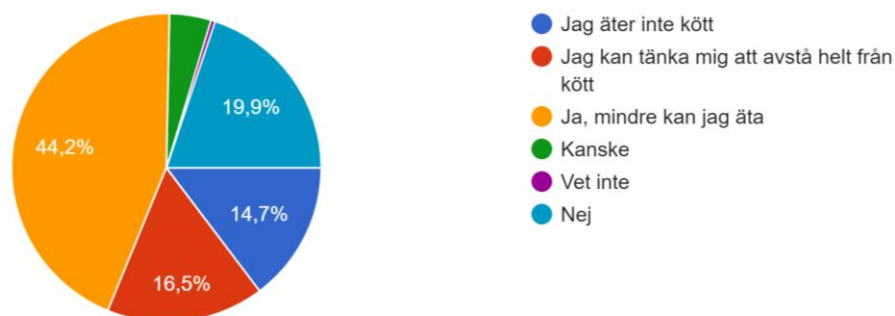

Figur 8: Representation av storleken på informanternas bostadsort.

Det var de kategoriska frågorna, som delar in informanterna i olika samhällsgrupper. Här följer informanternas attityder till de klimatåtgärder jag presenterat för dem via enkäten.

Du kan tänka dig att äta mindre kött

231 svar

Figur 9: Fördelning av informanternas attityder till olika klimatåtgärder.

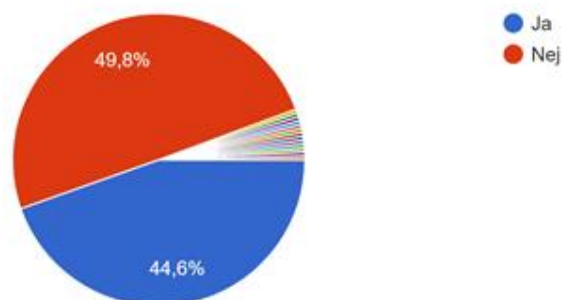
"Du kan se att Sverige har köttfri kost som norm"

Svarsalternativ	Antal medhåll
"Ja, i de offentliga sektorerna (vård, skola och omsorg)"	53
"Ja, alla bör äta mer vegetariskt alltid (i deras hem och ute på restaurang med)"	71
"Kanske vissa dagar i veckan är det vegetariskt som gäller"	57
"Nej, jag tycker att individen ska ha rätt till att välja kött när som helst"	78
"Nej, jag tycker det ska vara standard att måltiden innehåller kött"	17

Tabell 2: Informanternas medhåll till köttfri norm i olika utsträckning.

Du lever utan bil i vardagen

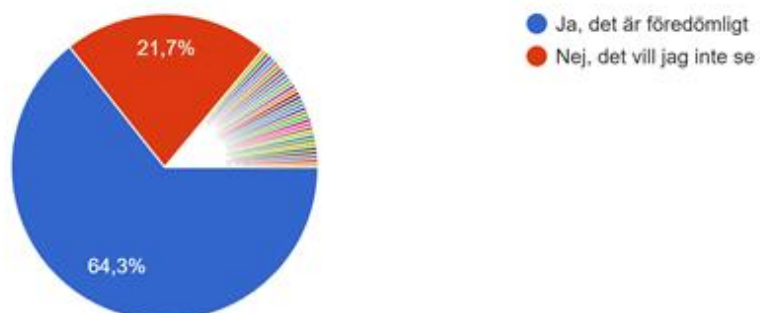
231 svar

Figur 10: Informanter som lever med eller utan bil i vardagen. De regnbågsfärgade sektorerna är individuella svar.

Skapa bilfria stadskärnor där endast kollektivtrafik och nödvändig transport är tillåtet

230 svar

Figur 11: Informanternas attityder till bilfria stadskärnor. De regnbågsfärgade sektorerna är individuella svar.

"Jag konsumerar eftersom..."

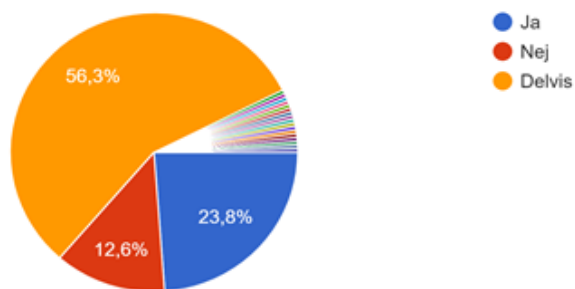
Svarsalternativ	Antal medhåll
"Jag strikt behöver det"	114
"Jag tänker att jag behöver det"	152
"Jag bara vill ha det"	86
"Jag vill känna en känsla av förnyelse"	49
"Jag uttrycker min identitet genom viss konsumtion"	30
"Jag vill vara i framkanten och ha det nyaste"	16
"Jag vill ha det andra har"	6
"Jag umgås med mina vänner genom shopping"	4

Tabell 3: Informanternas antagna anledning till varför dem konsumerar.

Du kan tänka dig att avstå från att köpa nya prylar och kläder

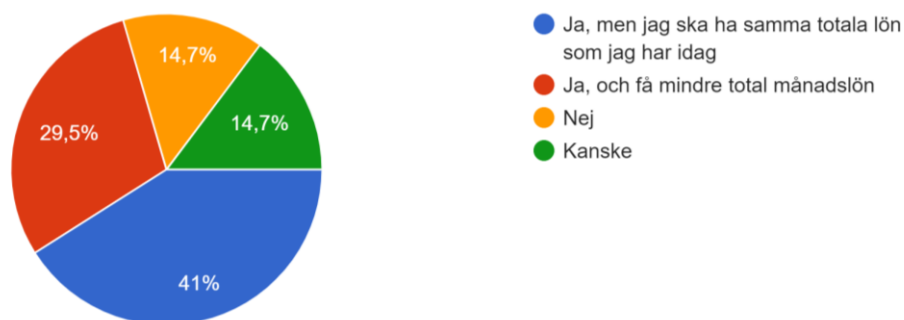
231 svar

Figur 12: Informanternas attityder till mindre konsumtion av prylar och kläder. Den regnbågsfärgade sektorn är individuella avskiljande svar.

Du kan tänka dig att gå ner i arbetstid

217 svar

Figur 13: Informanternas attityder till egen minskad arbetstid (med samma eller mindre lön).

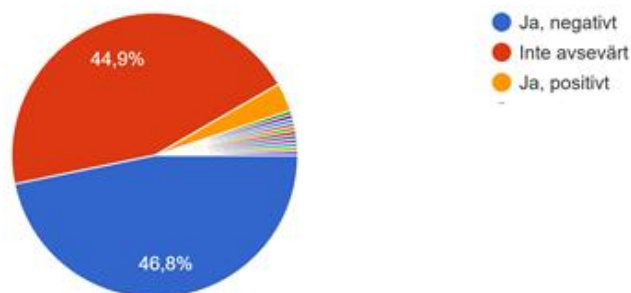
"Hur mycket kan du tänka dig att gå ner i arbetstid?"

Svarsalternativ	Antal medhåll
"Jag kan endast tänka mig att arbeta 1 h mindre per arbetsdag"	28
"Jag kan tänka mig att arbeta 80%, med en dag ledigt i veckan"	85
"Jag kan tänka mig att arbeta 75%, alltså en 30-timmars arbetsvecka"	56
"Jag kan tänka mig att arbeta 50%"	46
"Jag kan inte tänka mig att gå ner i arbetstid"	27

Tabell 4: Informanternas attityder till olika tänka arbetstider.

Tror du att en mindre lön hade påverkat din livskvalitet?

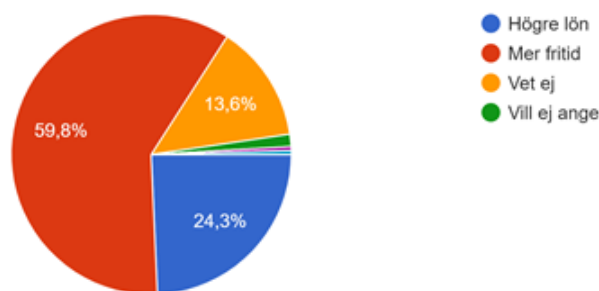
216 svar

Figur 14: Informanternas tro om en mindre lön påverkar deras livskvalité.

Om du hade fått välja mellan mer fritid och en högre lön, vad hade du valt då?

214 svar

Figur 15: Informanternas tänkta val mellan mer fritid och en högre lön.

4.2 Korrelationer

Jag kodade datan så att det skulle passa programvara som kan genomföra avancerad statistisk analys. Med sådan programvara kan en utläsa mycket mer från datan från enkäten än vad de Google-diagram ovan visar. Genom att föra in datan i SPSS kan jag utföra matematiska kommandon som visar om det finns sannolika statistiska korrelationer mellan olika svar. Det är intressant i denna undersökning, eftersom jag då kan se om svaren på de kategoriska frågorna hänger ihop med svaren på frågorna om klimatåtgärderna.

Programvaran förtydligar också korrelationer, som jag inte kunde se endast genom Googles svarsstatistik. Korrelationerna presenteras i så kallade *crosstabs*, där en kategorisk variabel (så som storleken på informantens bostadsort) korsas med en attitydladdad variabel (så som attityden till bilfria innerstäder). Med dessa tabeller kan jag t.ex. se att personerna är benägna till att ha positiva attityder till bilfria innerstäder oavsett storleken på den ort de är bosatta i (se tabell nedan).

		Stödjer bilfria innerstäder				
			Eget svar	Ja	Nej	Total
Storlek på bostadsort	Mindre än 15 000 boende	Antal	6	24	8	38
		%	15,8%	63,2%	21,1%	100,0%
	15 000 - 200 000 boende	Antal	15	67	21	103
		%	14,6%	65,0%	20,4%	100,0%
	Mer än 200 000 boende	Antal	11	55	21	87
		%	12,6%	63,2%	24,1%	100,0%
Total	Antal	32	146	50	228	
	%	14,0%	64,0%	21,9%	100,0%	

Tabell 5: *Positiva attityder till bilfria innerstäder oavsett storleken på bostadsorten. Egen fetmarkering.*

Det skapades över 20 tabeller när jag utförde korrelationskommandot i SPSS. Det blir för mycket att ha med här. Jag bifogar dem i en bilaga istället och rapporterar endast det jag kunnat utläsa från dem härnäst. Här nedan följer de korrelationer jag sett som är relevanta för denna studie.

4.2.1 Inom köttfrågan

4.2.1.1 Äta mindre kött

Det finns generellt en positiv attityd till att äta mindre kött bland alla åldersgrupper. De positivaste attityderna till att äta inget eller mindre kött hittar vi bland de unga under 30 år. I åldersgruppen 18-29 år är över en fjärdedel redan vegetarianer. Bland åldrarna 30-45 och 46-60 år är endast 10 % vegetarianer.

I åldersgruppen 30-45 år finns inte lika många som inte äter kött eller kan tänkas sig att helt avstå från att äta kött. I denna grupp finns den största procentuella motsättningen till att äta mindre kött (26%), men det är fortfarande en övervägande majoritet (44%) som kan tänka sig äta mindre kött.

Procentuellt fler kvinnor än män kan tänka sig att äta mindre kött eller avstå från kött enligt enkäten (19% gentemot 13%). Endast 12% av kvinnorna vill inte äta mindre kött, medan 28 procent av männen inte skulle vilja minska sin köttkonsumtion. Kvinnor är alltså mer positiva än män till att inte äta kött.

Sysselsättningen verkar kunna spela lite roll i personens köttkonsumtion. Studenter uppvisar en större grad av vegetarianism än andra grupper (nästan 30% av studenterna som svarat äter inte kött).

De med en inkomst under 22 000 kr i månaden är, enligt min statistik, mer positiva till mindre och ingen köttkonsumtion. 30% äter inget kött, 18% kan tänka sig att avstå från att äta kött helt och 37,5% kan tänka sig att äta mindre.

Med högre inkomst stiger motvilligheten till att äta mindre kött. De som tjänar över 70 000 kr i bruttolön, har störst andel informanter som opponerar sig att äta mindre kött (36%). Värt att märka att resterande procent är för mindre köttkonsumtion.

Fler vegetarianer i storstäder procentuellt. Dock bara några procent mer, kan vara statistiskt missvisande. Fler i små städer (under 15 000 invånare) kan tänka sig att avstå helt, men i samma grupp finns även flest som inte skulle tänka sig att äta mindre kött. Korrelationen är inte genomgående.

4.2.2 Inom bilfrågan

4.2.2.1 Lever utan bil

Det är mest unga under 29 år som lever utan bil. Mer än hälften av de som är äldre än 30 lever med bil dagligen.

Bilansvändningen är lite större hos män än kvinnor, men det är inte stor skillnad.

De med egna företag verkar också ha egen bil till stor utsträckning (68%). Bland anställda lever lite mer än hälften dagligen med bil. Studenter lever till stor del utan bil dagligen.

Fler låginkomsttagare utan bil. Mer och mer bilansvändning ju större inkomst du har.

En stor andel av de som bor i städer med mindre än 15 000 invånare lever med bil dagligen (79%). Merparten av storstadsbor lever utan bil dagligen (61%).

4.2.2.2 Bilfria innerstäder

Det finns generellt ett högt stöd för bilfria innerstäder hos alla ålderskategorier.

Kvinnor leder den positiva attityden gentemot bilfria innerstäder. Hela 75% av kvinnorna stödjer det medan 52% av männen gör det. Bland kvinnorna är endast 14,4% mot medan 30% av männen är mot.

Generellt högt stöd för bilfria innerstäder. Lite mindre hos de med eget företag. Men de är också så få informanter i den gruppen att korrelationen inte känns tung. Störst stöd hos de med inkomst under 45 000 kr (runt 70%). Runt 50% hos andra grupper.

Attityden till bilfria innerstäder är inte annorlunda mellan olika bostadsortsgupper. Alla grupper uttrycker ett stöd till bilfria innerstäder.

4.2.3 Inom konsumtionsfrågan

4.2.3.1 Avstå från konsumtion

Alla 9 informanter under 18 år kan tänka sig att helt eller delvis avstå från att handla kläder och prylar. Majoriteten i alla åldersgrupper kan tänka sig att delvis handla mindre kläder och prylar.

En fjärdedel av kvinnorna kan tänka sig att avstå från att köpa kläder och prylar och 69% kan tänka sig att delvis minska sin konsumtion. 54% av männen kan tänka sig att göra detsamma. En femtedel av männen kan avstå från konsumtion av kläder och prylar, men en lika stor grupp män opponerar sig att minska sin konsumtion. Det gör gruppen den grupp med starkast opposition till minskad konsumtion efter gruppen av höginkomsttagare med en bruttolön över 70 000 kr som har också hög opposition (27%) men de är få i antal och informationen är därför inte stabil.

Här är egenföretagarna också mer negativa. De är fortfarande mer positiva än negativa, men utstickande fler procentuellt inom egenföretagare som svarat nej genomfört med egna grupper.

Liknande attityder oavsett storlek på bostadsort. Fler procentuellt som kan tänka sig att helt avstå från konsumtion av kläder och saker i storstäder. Delvis kan alla kategorier tänka sig.

4.2.4 Inom arbetstidsfrågan

4.2.4.1 Arbeta färre timmar

Hälften av de mellan 18-29 år kan tänka sig att arbeta mindre, men för samma lön. 11% av dem kan tänka sig att få mindre lön också. Mellan 30-45 kan 43,2 % tänka sig att arbeta mindre för samma lön men hela 30% kan tänka sig att få mindre lön också. Går vi upp i åldrarna 46-60 kan en tredjedel tänka sig att arbeta kortare tid för samma lön men ännu fler (36,6%) kan tänka sig att också få mindre lön. Den unga är ambivalenta till att arbeta mindre. Kanske för att de inte jobbar så mycket redan?

Anställda och egenföretagare är positiva till att arbeta mindre, helst med samma lön men mer än en fjärdedel svarar att de skulle kunna ha mindre i lön också. Över hälften av de som har en bruttolön på över 70 000 kr säger sig kunna arbeta mindre och med mindre lön.

I storstäder (över 200 000 invånare) kan en tredjedel tänka sig mindre lön. 22-24% i städer under 200 000 invånare.

4.2.4.2 Lön och livskvalité

Tron ifall livskvalitén hade minskat eller varit densamma med en minskad lön är tudelad. De står mellan "Ja, negativt" och Inte alls. En liten skara mest representerad hos de mellan 46-60 år har svarat att det skulle bli en positiv förändring.

En större andel kvinnor än män tror inte att deras livskvalité kommer att minska med en mindre lön. Resultaten visar att fler män tror att deras livskvalité kommer att minska med en mindre lön.

Nästa tre fjärdedelar av de med en bruttolön över 70 000 kr tror inte att deras livskvalité hade minskat om de fick mindre lön.

Av de med mellan 45-70 000 kr i månaden svarar hälften att de inte tror att deras livskvalité hade minskat med en lägre lön. 43,5% tror att den faktiskt hade minskat. Ju mindre bruttolön ju mer ser informanterna att livskvalitén hade minskat.

4.2.4.3 Mer fritid eller högre lön

Mer än hälften av informanterna hade valt mer fritid framför större lön. Det är representerat inom alla ålderskategorier hos mina informanter. Det är bara i ålderskategorin 18-29 år som över 30% hade valt en högre lön, men då är det fortfarande 37% som hade valt mer fritid.

Fler kvinnor (4-5% mer) hade valt mer fritid än en högre lön än män.

Alla kategorier svarar mestadels mer fritid. Ingen som sticker ut och är mestadels negativt inställd till mer fritid. Missförstå mig inte, informanter har svarat högre lön, men över 60% vill fortfarande ha mer fritid.

5 Analys

5.1 Korrelationsanalys

5.1.1 Generella gruppjämförelser

Många unga uttrycker sig positivt till att minska konsumtion av prylar, kött och kläder, och till bilfria innerstäder. Det gäller kvinnor likaså. Studenter är också generellt positiva till låg köttkonsumtion. De med hög bruttoinkomst uttrycker mest motstånd till mindre konsumtion av prylar, kött och kläder. Det finns små skillnader mellan storstadsbor och de som bor i mindre städer, likartad Gullers Grups fynd. Gullers Grupp (2018, s. 5) fann att:

Kvinnor, unga, storstadsbor, studenter och de som inte kör bil är de grupper som generellt är mest positiva till insatser för att bromsa klimatförändringarna, samt är mest benägna att ändra sina egna beteenden.

I korrelationsundersökningen kan vi utgöra somliga skillnader mellan olika samhällsgruppers attityder till olika klimatåtgärder, och även i utförandet av dem. Det finns alltså samhälleliga och sociala skillnader, som kan vara värda att titta på. Kanske en grupp besitter en social, samhällelig och kulturell lösning till miljö-, klimat- och planetproblematik. Jag har inte ramarna för att gå igenom alla korrelation utan fokuserar här på de tydligaste av dem.

Anna-Lisa Lindén (1994, s. 169) nämner att en i flera undersökningar har funnit att äldre och medelålders personer, fler kvinnor än män och fler storstadsbor än de som bor i mindre tätorter och på landsbygd genomför flera miljöanpassade handlingar än yngre. Jag ska här efter om mina resultat stämmer överens med dessa undersökningar. Och även bidra till teorier och fakta som fyller dessa korrelationer.

5.1.2 Åldersfaktorn

Lindén påvisade undersökningar om att unga skulle vara mindre benägna än äldre till att ställa sig positivt och införliva klimatåtgärder, verkar inte stämma med mina resultat. Tvärtom verka unga mer benägna till att vilja äta mindre kött och konsumera mindre och en hel del lever utan bil. Gullers Grupp (2018, s. 27) har funnit att yngre har minskat sin köttkonsumtion och har ändrat sina dagliga resvanor mer än äldre. Det skulle kunna bero på andra anledningar än planetomtanke. Däremot visar Ungdomsbarometern (Konsumentverket, 2018) att "av dem som väljer vegetariskt är miljön den främsta anledningen". Den visar också:

- Över 80 % av de unga anser att det är viktigt att leva hållbart.
- 27 % uppger att de regelbundet äter vegetariskt/veganskt.
- En majoritet av ungdomarna anger att de reser miljövänligt och sopsorterar.
- 65 % av de unga anser att miljö och klimat är en mycket viktig samhällsfråga.

Denna verkar finnas en stark positiv attityd till införlivandet av klimat- och miljöåtgärder bland unga. Jag skulle vilja säga att det är "andra tider nu" rörande hur stor plats klimat- och miljöfrågor tar i samhället och i skolor. 2019 var det första året jag sett skolklasser gå ut och demonstrera för klimat och miljö. Greta Thunberg kan ha inspirerat till detta intresselyft bland unga. Det är svårt att säga varför förändringen skett och jag saknar undersökningar i denna förändring.

5.1.3 Genusfaktorn

Utifrån mitt material verkar det som om kvinnor tar mer ansvar för klimatförändringarna och sin del i det hela än män. De är mer positivt inställda till att genomföra klimatåtgärder, som att konsumera mindre ting och kött. Överlag är det inte jättestor skillnad mellan attityderna hos könen, förutom när det berör kött. Där är skillnaden signifikant. Jag diskuterar först varför det kan finnas en generell skillnad mellan könen klimatåtgärdsattityder, för att senare gå in särskilt på köttfrågan.

Lindén (1994, s. 48) skriver att "sannolikheten att människor uppmärksammar ett budskap och följer rekommendationerna ökar när man uppfattar hotets allvar". Ulrike Roehr har skrivit ett arbete om varför genus är en viktig faktor i debatten kring klimatförändringar och i anpassningen till dessa. En aspekt där män och kvinnor är olika, menar Roehr (2007, s. 2) är i våra sätt att uppfatta risk.

Kvinnor har en större förmåga att uppfatta något som en obekvämlig risk, och ser därför klimatförändringarna som något allvarigare än män gör (Roehr, 2007, s. 2). Dessutom är män och kvinnor olika i vilka åtgärder vi vill se. Män har större tilltro till tekniska lösningar, medan kvinnor oftare ser till livsstilsförändringar och minskningar i energi och konsumtion. Styrkande nog fann Gullers Grupp (2018, s. 27) att kvinnor i större utsträckning än män hade minskat sin köttkonsumtion, källsorterat mer, återanvänt saker och ändrat val av semesterort.

Matometern visar även konsumtionen av vegetariska maträtt ökar bland både kvinnor och män, men att utvecklingen är vanligast hos kvinnor. I november 2019 åt 37 procent av kvinnorna vegetariskt, medan 26 procent av männen gjorde det (Demoskop, 2019).

Det finns en tydlig korrelation mellan genus och köttkonsumtionsattityd i både min och Gullers Grups undersökning 2018. Kvinnor var mer positivt inställda till att äta mindre kött än män. Hur kan det komma sig? Det finns studier som visar på en tydlig koppling mellan maskulinitet och kött. En sådan genusberörande koppling utgör en stark normativ kraft i samhället och påverkar vårt beteende (Nilsson, 2014).

Nilsson (2014) formulerar vikten av att undersöka denna korrelation. Många svenska politiker har argumenterat för att köttkonsumtionen måste minska för att förbygga ännu mer klimatförändring. För att vi ska förändra vår köttkonsumtion måste vi också förstå den. Att det detta genusförknippade konsumtionsmönster inte får större plats i Sveriges diskurs om minska köttkonsumtion är problematiskt.

5.1.4 Inkomstfaktorn

Frågan om arbetstid går hand i hand med våra konsumtionsvanor. Åtgärden att gå ner i arbetstid, är en klimatåtgärd just för att den minskar våra löner och därmed också våra möjligheter att tanklöst konsumera, eller helt enkelt bara begränsar vår konsumtion. En ökad inkomst leder ofta till ökad konsumtion (Naturvårdsverket, 2019). Mina resultat visar att korrelationen mellan högre lön och högre motstånd till minskad konsumtion verkar finnas.

Om vi ser på gruppen med över 70 000 kr i bruttolönsinkomst kan vi se att de uppvisar störst andel negativ attityd till en längre konsumtion. Kanske för att de nog har minst ekonomisk anledning till att begränsa sin konsumtion. Över hälften av de i denna grupp uttrycker att de hade kunnat gå ner i arbetstid och få mindre i lön. Denna grupp är även den som oftast uttrycker att de inte tror att deras livskvalitet hade minskat om de hade fått mindre lön.

Inom denna grupp finner vi också högst motsättning till mindre konsumtion av kött. Den verkar generellt mer negativ inställd till längre konsumtion. Tvärtom är de med en inkomst under 22 000 kr mer benägna till att avstå från kött.

5.2 Betydelseanalys

Att det verkligen verkar finnas korrelationer mellan olika samhällsgrupper och deras klimat- och miljöpåverkan ser jag som ett bevis på att människan är till någon del socialt och samhälleligt styrd och konstruerad och att det därför är värdefullt att arbeta utifrån förhållningssättet konstruktivism. Att veta vilka samhälleliga och sociala faktorer som ligger bakom korrelationerna skulle kunna hjälpa oss förstå hur skillnader föds.

5.2.1 Dagens ungdomar

Lindén (1994) hade funnit att äldre var mer klimatmedvetna och genomförde mer miljöhandlingar än unga på 90-talet. Idag verkar det som om unga bryr sig mer än äldre. Hur har den intressanta förändringen skett? Hur skapade Sverige en miljö- och klimatmedveten samhällsgrupp? Svaret på den frågan skulle kunna vara betydelsefull information för en lyckad klimatomställning.

5.2.2 Kvinnor på tronen

Därtill har vi sett att köttkonsumtion verkar vara format utifrån vilket genus individen har. Ett genusperspektiv kanske kan hjälpa oss vad det är som skapar annorlunda beteenden hos människor, vilket är speciellt väsentligt när beteendet är förknippat med klimatförändringar på så sätt som kött är. Om vi kan se vad det är som får kvinnor att vilja äta mindre kött och män att fortsätta äta kött kan vi finna svar i vilka sociala faktorer och värderingar som spelar in på miljö- och klimatbeteendet.

Det verkar finnas en stark korrelation mellan kvinnor riskuppfattning, ansvarstagande och att införa klimat- och miljöanpassande individuella åtgärder. Kvinnor är vad jag begriper

mer klimatvänliga och gör även mer för klimatet och miljön än vad män gör. Jag tycker att detta bör innebära att flera kvinnor (även om inte alla är likadana) bör få ta mer plats i klimat- och miljöfrågor.

5.2.3 Gör mer mindre

Om vi skulle införliva Nilssons och Nässéns teori och förslag på klimatåtgärden att minska arbetstiden och lönen är detta en passande grupp eftersom den antagligen har stora ekonomiska resurser att överkonsumera med och även mindre anledning att avstå från överkonsumtion. Om de inte tror att en mindre lön skulle minska deras livskvalité och om majoriteten är positivt inställda till att få mindre lön, skulle en mindre lön för dem skapa ett större avvägande i deras konsumtion och en anledning till och vilja att begränsa den något.

Jag tycker dessutom att det är värt att passa sig för att generellt införliva detta förslag på klimatåtgärd om den innebär en mindre lön för alla. En informant (man 18–29 år) med låg inkomst (upp till 22 000 kr) kommenterade att fattigdom inte kan vara en eftersträvansvärd klimat- och miljöåtgärd, och det är det inte. Det som är eftersträvansvärt är att minska och radera större delar av den onödiga konsumtionen. En reform i arbetstid bör se till att inte försätta folk i fattigdom eller "ekonomisk knipa".

5.2.4 Synergi

Något som sätter arbetstid i kontrast till endast konsumtionsvanor och -benägenhet är däremot att det förändrar hur mycket disponibel tid individen har. Att vi får längre tid till återhämtning verkar spela stor roll för vårt välmåendet och arbetsförmågan. Kortare arbetstid kan göra oss mer effektiva och pigga och tros kunna minska antalet sjukskrivningar på kort sikt. Kortare arbetstid verkar vara bra för vår allmänna hälsa (Aquilonius, 2017).

Att gå ner i arbetstid verkar vara en holistisk och synergisk lösning, för klimatet, för individerna, för samhället om effektiviteten och sjukskrivningarna minskar. Det finns anledning att testa på det just därför, men vi bör vara försiktiga vilka lönen minskar för. Eftersom höginkomsttagare verkar ha ekonomisk marginal och goda attityder mot minskad arbetstid och lön, vore det gott att utvärdera hur en realiserar den förändringen.

Lindén (1994) nämner brist på tid som en käpphäst i omställning och förverkligandet av förändring. Det är svårt att säga vad Sveriges individer skulle ägna sin frigjorda tid till om vi skulle korta våra arbetsdagar, men svar som "Jag har inte tid till att tänka så mycket på miljön i allt man ska göra" återfinns (Lindén, 1994, s. 48). Tiden kanske skulle gå till annat än miljö- och klimatfrågor, men att tid finns i större utsträckning, tycker jag känns essentiellt.

6 Avslutning

Här följer en kort sammanfattning av det jag funnit under min undersökning, tillsammans med några slutsatser. Kom ihåg att urvalet representerar studerande och anställda unga och medelålders bäst, och därför bör resultaten även ses som mest talande för dessa grupper, och inte talande för andra grupper.

Vad vi har fått se är att det finns indikationer på ett stort och starkt stöd till införandet av klimatåtgärder, och att de flesta i urvalet kan tänka sig att delvis förändra sin livsstil i en hållbarare riktning. Medan 15% är vegetarianer, kan över 40% tänka sig att äta mindre kött och 16% avstå helt. 64% stödjer bilfria innerstäder. En fjärdedel kan tänka sig avstå helt från konsumtion av kläder och prylar medan mer än hälften delvis kan minska sin konsumtion.

Hela 70% av de som har större löner över 45 000 kr kan visst tänka sig gå ner i arbetstid. 40% skulle då behålla sin lön, men 30% kan tänka sig en mindre lön. 45% tror att livskvalitén inte skulle minska med en mindre lön, och fler kvinnor än män, samt höglönetagare uttrycker denna tro mer. Olika klimatåtgärder verkar passa bättre ihop med olika samhällsgrupper; att minska arbetstiden och lönen för de som tjänar mycket verkar bättre än för de som tjänar mindre, särskilt när de som tjänar mer verkar vara positivt inställda till detta.

Kvinnor, unga, studenter och låginkomsttagare är mer positiva till att konsumera mindre. Vi har sett att kvinnor är mer positivt inställda till att genomföra somliga klimatåtgärder än vad män är. Den största skillnaden i attityd infinner sig när det handlar om köttkonsumtion. Unga bryr sig om miljön och vi ser att de inför miljö- och klimathandlingar. Studenter och de med en lägre inkomst är mer benägna till att vara vegetarianer. Det finns värde i att undersöka hur det kommer sig eftersom det utgör en verklig samhällelig skillnad och det är en sådan skillnad vi vill se i en klimatomställning.

Positiva attityderna till bilfria innerstäder var representerade bland i princip alla grupper av informanter i min studie och det var även en övervägande majoritet som tyckte att bilfria innerstäder var en god idé (över 60%). Att gå vidare med att utvärdera huruvida och i vilken utsträckning vi skulle kunna realisera bilfria innerstäder, är en spännande idé. Denna åtgärd är också synergisk så till vida att den är bra för det globala klimatet och för det urbana klimatet; den kan minska växthusgasutsläppen och luftföroreningarna och ökar trafiksäkerheten. Åtgärder som dessa har ett samhällsvärde bortom det att de har potential att minska klimatförändringarna.

Att attityderna är positiva i sig bör forma ett initiativ till politiker eller andra makthavare att gå vidare med fler opinionsundersökningar, folkomröstningar eller rent av införlivandet av de klimatåtgärder det finns positiva attityder till. Det finns ett folkligt stöd, och denna slutsats drar jag inte bara utifrån mina egna fynd, utan även från undersökningar så som den från Gullers Grupp och Ungdomsbarometern. Det folkliga stödet bör användas, särskilt när det är evident att klimatomställningen och planetanpassningen av vårt Sverige går för långsamt.

7 Referenslista

Akademiska artiklar

Larsson, J. 2015. *Hållbara konsumtionsmönster: Analyser av maten, flyget och den totala konsumtionens klimatpåverkan idag och 2050*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6653-6.pdf?pid=14404>

Nilsson, J. 2014. *Det manliga köttet: Om köttets roll i skapandet av maskuliniteter och den svenska hållbarhetsdiskursens genus(o)medvetenhet rörande ekologiskt hållbar köttkonsumtion*. Göteborgs Universitet. Hämtad från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/36517/1/gupea_2077_36517_1.pdf

Nässén, J., & Larsson, J. 2015. *Would shorter working time reduce greenhouse gas emissions? An analysis of time use and consumption in Swedish households*. Sage Journals. Hämtad från <https://doi.org/10.1068/c12239>

Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Barnard, P., & Moomaw, W. E. 2019. *World Scientists' Warning of a Climate Emergency*. *BioScience*, biz088. Hämtad från <https://doi.org/10.1093/biosci/biz088>

Roehr, L. 2007. *Gender, climate change and adaption: Introduction to gender dimensions*. Hämtad från https://www.americalatinagenera.org/es/documentos/taller_cc/roehr_gender_climate.pdf

Böcker

Bryman, A. 2012. *Social research methods* (4. Uppl.). Globalt: Oxford University Press

Lindén, A-L. 1994. *Människa och miljö: Om attityder, värderingar, livsstil och livsform*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.

McLafferty, S. L. 2016. Conducting Questionnaire Surveys. In *Key Methods in Geography* (s. 129-142). Globalt: Sage Publications.

Rapporter

Gullers Grupp. 2018. *Allmänheten om klimatet 2018: En kvantitativ undersökning om den svenska allmänhetens syn på lösningar för klimatet*. Hämtad från <https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/klimat/attitydundersokning/Rapport-Allmanheten-klimatet-2018.pdf>

Konsumentverket. 2019, 16 jan. *Attityder till hållbarhet*. Hämtad 2020-01-05 från: <https://www.forummiljosmart.se/forandra-beteenden/attityder-till-hallbarhet/>

Naturvårdsverket. 2019. *Underlag till regeringens klimatpolitiska handlingsplan: Redovisning av Naturvårdsverket regeringsuppdrag*. Hämtad från

<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6879-0.pdf?pid=24382>

Övrigt material

Aquilonius, J. 2017, 12 jan. *Fler kommuner testar kortare arbetstid*. Hämtad 2020-01-05 från: <https://akademikern.se/reportage/fler-kommuner-testar-kortare-arbetstid>

Ekonomifakta. 2019. *Företagare*. Hämtad 2019-12-28 från <https://www.ekonomifakta.se/fakta/foretagande/naringslivet/foretagare/>

SCB. Inget datum. *Sverige i siffror*. Hämtad 2020-01-05 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/>

SCB. 2019, 10 maj. *Obalans mellan arbete och fritid ökar*. Hämtad 2020-01-05 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/obalansen-mellan-arbete-och-fritid-okar/>

TT. 2016, 27 okt. *WWF: Svenskarna behöver 4,2 jordklot*. Sydsvenskan. Hämtad 2019-12-23 från: <https://www.sydsvenskan.se/2016-10-27/wwf-svenskarna-behover-42-jordklot>

Tuwa L. *Den humanekologiska triangeln*. Hämtad 2019-12-16 från <https://www.slideserve.com/tuwa/individ-powerpoint-ppt-presentation>

Wikipedia. 2018. 16 mars. *Attityd*. Hämtad 2020-01-08 från <https://sv.wikipedia.org/wiki/Attityd>

WWF. 2019. *Ekologiska fotavtryck*. Hämtad 2019-12-28 från <https://www.wwf.se/klimat/ekologiska-fotavtryck/>